

Google keresés[Web](#) [Kerikata.hu](#)

Google Hirdetések

Lánynevelés az aztékok körében

(Neveléstörténet 2004/1. szám, 92-110. o.)

© 2004 Ambrus Attiláné Dr. Kéri Katalin egyetemi docens

Female education in the Aztec culture. The author gives a description of the education of girls in Central American Indian cultures based on the description of the first Spanish and Portugal conquerors and missionaries. His main source is a book by Bernardino de Sahagún, a monk in the 16th century, who describes the Aztec tribes' education practices from his own experience. The author portrays the education approaches that helped the girls integrate into community through education in the family and tribe. The essay gives two bibliographical references: An Aztec Prince's admonition to his son and daughter. The author is an associate professor, whose research area is Islamic and Indian history of culture.

Erziehung der Mädchen bei den Azteken. Der Verfasser zeigt anhand von Schilderungen der spanischen und portugiesischen Entdecker und Missionare die Praxis der Erziehung der Mädchen in der mittelamerikanischen Indianerkultur. Die Hauptquelle des Autoren ist das Buch von Bernardino de Sahagún, eines Mönchs aus dem 16. Jahrhundert, der anhand eigener Erfahrungen über die Kindererziehung der Azteken geschrieben hat. Im Artikel werden die Erziehungsmethoden im Rahmen der Familien- und Stammeserziehung gezeigt, die der Eingliederung der Mädchen gedient haben. Am Ende der Studie befinden sich zwei Quellenangaben: die Mahnungen eines aztekischen Prinzen an seinen Sohn bzw. an seine Tochter. Der Verfasser ist Universitätsdozent, Forscher der islamischen und indianischen Kulturgeschichte.

L'enseignement des filles chez les Aztèques. Au sein de la civilisation indienne de l'Amérique centrale, l'auteur fait connaître la pratique de l'enseignement des filles, d'après les oeuvres des premiers découvreurs et missionnaires espagnols et portugais. La source principale de l'auteur est l'ouvrage de Bernardino de Sahagún, moine du XVI^e siècle, qui a écrit son livre sur ses propres expériences concernant les us et coutumes des Aztèques dans l'enseignement précoce. L'auteur montre les coutumes aidant les jeunes filles à l'intégration sociale, au sein de l'enseignement familial et tribal. A la fin de l'étude, on trouve comme annexe un extrait de texte d'une admonestation d'un prince aztèque à son fils et à sa fille. L'auteur est maître en conférence, chercheur en histoire de la culture islamique et indienne.

Bevezetés

A világ mérhetetlenül tágas és csodálatosan sokszínű. Az utóbbi évszázad közlekedésben és távközlésben, informatikában és hírek áramoltatásában bekövetkezett forradalmi változásai sohasem tapasztalt közelségbe hozták egymáshoz bolygónk népeit. Ám éppen ez tette nyilvánvalóvá, hogy mennyire eltérő világképek, értékrendszerek és hagyományok jellemzik fajunk különböző, kisebb-nagyobb csoportjait. Ezért egymás alaposabb megismerésére, kultúrák, vallások közötti párbeszéd folytatására, a „keleti” és „nyugati” gondolkodás közelítésére talán egyetlen történelmi korban sem volt akkora szükség, mint éppen ma. A békésebb világ, az egészségesebb környezet megteremtése sokszorosan megsebzett Földünkön nem képzelhető el népek és közösségek együttműködése nélkül. Azért, hogy ebben az együttes munkálkodásban bolygónk lakossága sikeres legyen, a történelem kutatói is sokat tehetnek. A nevelés- és művelődéstörténészeknek például ki kell tenniük a lábukat saját kontinensükről, és térben, időben is el kell végezniük számos, összehasonlító- és hatásvizsgálatot. A diakrón szemléletű, egymás utáni események, jelenségek leírását adó neveléstörténet-írás gazdag és ragyogó eredményeire alapozva, azokból kiindulva ki kell terjeszteni a szinkrón kutatások körét. A kultúrák közvetítés elemeit (eszmények, hatások, helyszínek, tartalmak, módszerek, szereplők, eszközök stb.) és folyamatát, összefüggésrendszerét tág térben vizsgáló neveléstörténészeknek a jövőben különösen megszorodnak a feladataik.

Ez, a 16. századi azték lányok neveléséről szóló tanulmány és a hozzá kapcsolódó forrás része egy nagyobb kutatásnak, melynek célja, hogy kitágítsa a nevelés- és művelődéstörténet hagyományosan európai kereteit. A kutatás – melynek még csak a kezdetén tartunk – az Újvilágba érkező első spanyol és portugál felfedezők és hittérítők tudósításai alapján megpróbálja feltárni a közép-amerikai őslakosok (főként az aztékok) kultúrák közvetítő tevékenységét. A későbbiekben azt is próbáljuk vizsgálat tárgyává tenni, hogy mi jellemezte a két, teljesen eltérő civilizációjú, egymásról korábban semmiféle ismeretekkel nem rendelkező csoport (aztékok és európaiak) korai kapcsolatait.

A kutatás nehézségei

A neveléstörténet kutatása során az újabb évtizedekben világszerte egyre nagyobb figyelem fordul egy problémátörténeti csomópont: a leánynevelés felé. Ennek a témának a vizsgálata fontos, hiszen vele teljesebb lesz a múlt oktatási-nevelési gyakorlatáról alkotott képünk. A lányok családi és iskolai nevelésének feltárása számos olyan forrás felfedezését és értelmezését kívánja, amelyek korábban elkerülték vagy nem is keltették fel a kutatók figyelmét. Az intézményesült nevelés történetét bemutató, levéltárakban és iskolai irattárakban őrzött, írott kútfőkön kívül e téma megismeréséhez elengedhetetlenül fontos a ránk maradt magánlevelek, önéletrások, személyes feljegyzések, irodalmi művek, út- és népleírások, illetve a tárgyi

emlékek kutatása. Figyelembe kell venni azt a sajátos tény is, hogy a leányokról, egyáltalán a nőkről évezredek óta a világ szinte valamennyi írásos kultúrával rendelkező területén főként férfiak írtak. Így a női élet minden részlete – ezen belül a leánynevelés is – főleg az írástudó férfiak szemével került bemutatásra. Kevésbé tudjuk így feltárni azt, hogy mit gondoltak magukról, saját neveltetésükről, identitásukról, társadalmi szerepeikről a nők.

Különösen igaz ez egy olyan, tőlünk időben és térben is távol élt nép történelme esetében, mint az aztékok.^[1] Nevelési törekvéseik és gyakorlatuk megismeréséhez elsődleges forrásként főként Bernardino de Sahagún barát (1499?-1590) spanyol-latin-nahuatl nyelven írott, számos korabeli színes képpel díszített munkáját, az *Historia general de las cosas de la Nueva España* (Új Spanyolország dolgainak általános története) című könyvet használtuk,^[2] helyenként összevetve annak tartalmát más forrásokkal.

Választásunk azért esett erre a műre, mert szerzőjét, a Mexikóban csaknem hatvan évet eltöltő Sahagúnt a nemzetközi történetírás nagyjai – egybehangzóan az antropológusokkal – kivételesen alapos és nagyban hiteles adatközlőként tartják számon.^[3] Ez a ragyogóan művelt és tehetséges szerzetes egész, aztékok között töltött életét annak szentelte, hogy minél többet megtudjon az általa nagyra becsült népről. Ennek érdekében megtanulta nyelvüket, a nahuatl nyelvet, fáradhatatlanul járta településeiket, és gyűjtötte szisztematikusan, előre szerkesztett kérdőívek alapján a világra vonatkozó mindenféle ismereteiket. Műve, mely a lánynevelés szempontjából is elemzésünk alapforrása, monumentális, enciklopédia-szerű alkotás. Éppúgy bemutatja az azték társadalom jellegzetes rétegeit, vezetőit, a nép történelmét, harcait, vallását és isteneit, Mexikó növény- és állatvilágát, az ottani divatot, ételeket és italokat, medicinát, közmondásokat és talalós kérdéseket, mint a fiú- és lánynevelési szokásokat, az iskolarendszert, a gyermek- és ifjúkor szakaszolását, a hercegi gyermekekhez intézett intelmeket. Sahagún munkáját hitelesíti az, hogy számos, azték tanítványa is tevékenyen részt vett a hatalmas anyag összeállításában, rajzaikkal, szövegpontosításokkal segítve őt.

Sahagún azonban, bármilyen jól beilleszkedett is az azték társadalomba, sohasem tudta teljesen elfelejteni Salamancában szerzett európai (jellegzetesen reneszánsz kori spanyol) műveltségét, és élete végéig megmaradt hídhú kereszténynek is. Ezért – hasonlóan a többi európai krónikáshoz – írásain mindig átsüt saját világlátása és értékrendje. A nőekkel kapcsolatosan ezt különösen fontos szem előtt tartani a forráselemzés kapcsán, mert az ő viselkedésüknek ábrázolása helyenként nem az azték valóságot mutatja, hanem a keresztény elvárásokat közvetíti.^[4] Például a tisztaság, a szüzesség állandó emlegetése esetén, ami az aztékoknál ugyan érték volt, ezért a lánynevelésnek is fontos része (eszménye) volt, de megszegése korántsem számított olyan súlyos erkölcsi vétségnek – főként az alacsonyabb társadalmi rétegek tagjainál –, mint a keresztény Európában. Az azték (leány)nevelés feltárásának munkájába ezért be kell vonni a lehető legtöbb egykori forrást, mert a mégoly részletes és komoly helyismereten alapuló szövegeket is, mint Sahagún könyve, komoly kritikának kell alávetni.

Historiográfia

Kutatásunk előkészítésekor több olyan történeti, etnohistóriai és néhány archeológiai elemzést tekintettünk át, amelyek részben vagy egészében a 15-16. század fordulójának mexikói női történetével foglalkoznak.^[5] A Kolumbusz előtti társadalomtörténeti munkák is fontos kiindulópontot jelentettek,^[6] hasonlóan az azték neveléstörténetet is tárgyaló munkákhoz.^[7] Az azték történelem (nőtörténet) eddigi kutatóinak fontos kérdése volt, hogy vajon a nők alárendeltsége létezett-e már a spanyol hódítások előtt is, vagy a 16. század előtt a nők a férfiaknál kedvezőbb helyzetben voltak az ottani társadalomban?^[8] Melyek voltak egyáltalán a főbb női szerepek e nép Kolumbusz előtti történelmében? Ezeknek a kérdéseknek a megválaszolásához nagyban hozzájárulhat, fontos adalékokat szolgáltathat a nevelés- és művelődéstörténet.

Röviden az aztékokról

Az aztékok a mai Utah állam területéről, a Nagy Sóstó vidékéről vándoroltak Délre. Lassú vonulásuk során először a mai Új-Mexikó területén telepedtek le, aztán újabb kirajzásaik során elérték Mexikó fennsíkjait.^[9] Amikor az azték civilizáció virágzásnak és fejlődésnek indult, Közép-Amerika más indián kultúrái hanyatlottak (pl.: a maja vagy a tolték civilizáció). Emiatt az azték hódítások az 1100-as évektől kezdve kibontakoztak, és egyre nagyobb méreteket öltöttek. Az aztékok az 1300-as években a Texcoco-tó vizén létrehozták azt a kb. 10 km²-nyi területet, amelyen megalapították Tenocstitlan városát, amely 1521-ig, – amikorra Cortés elpusztította – a virágzó azték birodalom központja volt.

Az Atlanti-óceántól a Csendes-óceánig kiterjedt azték fennhatóság alá vont terület igen nagy prosperitást élt meg; templomokat és közutakat építettek, vízvezetékeket hoztak létre, virágzó városállamokban éltek a magukat „mexika”, „tenocska”, „aztéka” és egyéb nevekkkel illető emberek. Több millió adófizetőjük volt a hatalmuk alatt tartott területeken. Mindennapjaikat áthatotta az állandó katonai készenlét és harc, még a gyermekek születését is csatának fogták fel. Hatalmuk biztosításán kívül vallásos okai is voltak hadjárataiknak. Istenségük, *Hiutziopocstli* erejét állandóan pótolni kellett, és véleményük szerint ennek „legbiztosabb módja az emberi vér volt, amelyről mint a »legdrágább vízről« beszéltek.”^[10] Emiatt mérhetetlenül sok foglyot ejtettek, és tízezerszám áldozták fel őket templomaik oltárain.^[11]

Gazdaságuk alapja a földművelés volt, főként a kukoricatermesztés, melynek művelési módjait elsősorban a majáktól tanulták el. Az aztékok jó kézművesek voltak, minden olyan eszközt elkészítettek, amire mindennapjaikban szükségük volt. Művészeti alkotásaikra jellemző, hogy sok motívumot és technikát vettek át elődeiktől. Építményeik, rajzaik, fa és kerámia tárgyaik, tollakból készült gyönyörű szőtteseik kifinomult művészi érzékről tanúskodnak.^[12] Művészetüknek hála, képet alkothatunk vallásukról is. A fentebb már említett *Hiutziopocstli* mellett tisztelték például a harc istenét, *Tezkatlipokát*, a toltékok istenvilágából „adoptált” nagy civilizátort, *Kecalkóatl* istenségét és *Tlalokot*, az esőistent. Panteonjukban számos istennő is előkelő helyet foglalt el, például a termékenység istennője, az anyaság archetípusa, *Tlazolteotl*. Az aztékok egész életüket isteneik védelmében, hozzájuk könyörögve és nekik áldozva élték, mindennapjaikat keretezték az állandó imádságok, rítusok, áldozat-bemutatók.

A lányok születése

Vallásos világgépükkel szorosan egybefüggött ember- és gyermekképük is. Az azték mitológia szerint (hasonlóan sok más

nép tanításaihoz) a gyermekeket a legmagasabb égi szférából küldik le a földre, az istenek ajándékai ők. Éppen ezért a várandós édesanyák családtagjaik és a bába (*sziuatl temisiuitl*) részéről kiemelt figyelmet és gondoskodást élveztek. Tanításaik szerint a gyermeket váró nőnek nem volt szabad sírni, ingerülni, idegesnek lenni, sem bánatosnak, mert úgy vélték, a magzat csak akkor lesz erős és egészséges, ha édesanyja nyugodt és derűs. Óvták attól is az anyát, hogy megijedjen, és megpróbálták megkímélni mindenféle más erős felindulástól. Az azték medicinális tanítások szerint a várandós nőnek nem volt szabad túlzásba vinnie a fürdözést, se nem fürödhetett túl meleg vízben. Kerülnie kellett a tűző napon tartózkodást is, de még a tűzhely melegétől is óvták, nehogy a születendő kicsi bőre túl barna legyen vagy megégjen. A leendő anya nem emelgethetett súlyos dolgokat, és a nagyobb, fizikai értelemben vett erőfeszítésektől is tartózkodnia kellett. Ugyanakkor azt nem nézték jó szemmel a környezetében élők, ha a gyermekvárás hónapjaiban tétlenkedett, lustálkodott: söprögetnie, takarítania illett a házat, díszíteni és rendezgetni a házi oltárt, és elvárták tőle, hogy csak éjjel aludjon, hisz a nappali szunyókálást az aztékok általában megvetették, a tunyaság jelének tartották. A várandós nő bőséges és finom ételeket fogyasztott, erre kiemelten ügyeltek a körülötte élők. Amíg gyermeket várt, neki jutott mindenből a legjobb falat.^[13]

A születést az aztékok a halál órájának nevezték, számos, Sahagún művében és más szerző tollából való beszámoló is azt bizonyítja, hogy a földi életet értéktelenebbnek, szomorúbbnak tartották, mint az „égi” létezését. Ha kislány született, teljesen eltérő fogadtatásban részesült, mint a fiúk. Míg ez utóbbiakat leendő katonaként, a család és a törzs védelmezőjeként, dicsőségre teremtett lényként köszöntötték, a lányokhoz egészen más szavakat intéztek. Sahagún például ezt jegyezte fel:

„Kislányom, íme, megérkezél erre a világra. A mi urunk küldött téged, aki mindenütt a világon jelen van. A szenvedések és a munka helyszínére érkezéled, az aggodalmak színhelyére, ahol hideg és szél honol. Tudd meg, kicsi lányom, hogy köldökzsinórod elvágom, mert így rendelte anyádnak és apádnak az éjszaka ura, *Joaltekuhtli*, és *Joalticiti*, aki a források (fürdők) istennője. Bent maradsz a házban, mint szív a testben.”^[14]

A forrásrészletben említett köldökzsinór egy darabkáját (mely magát az újszülött kislányt szimbolizálta) azték szokás szerint a bába betemette a tűzhely hamujával, jelezvén, hogy a lány legfőbb feladata lesz élete során a háztartás vezetése, a sütés-főzés, legfőbb élettere pedig a ház, különösen a konyha.

Az alábbi szavakkal erősítették ezt meg a rítus közben:

„Nem fogsz kimenni a házból. Nem lesz szokásod, hogy bárhová is elmenj. Őrízned kell a tüzet. Ügyelned kell a háromlábú állványra, ahová a fazekat teszed. Erre a helyre temetted el istenünk. Itt kell dolgoznod. A te feladatod lesz a vízfordás, a kukorica megőrlése. Itt kell verejtékezned, neked jutott a hamu és a háztartás.”^[15]

Ez a szöveg világosan mutatja, hogy az azték nők elsődleges feladata (társadalmi helyzetüktől függetlenül) a háztartás vezetése volt. Militarizált társadalmukban hatalommal és gazdagsággal járó felemelkedés szinte kizárólag a férfiakra várt. A lányok nevelésére mégis igen nagy gondot fordítottak, aminek több oka is volt. Egyrészt, származástól függetlenül, minden kislányt megtanították a főbb házi munkák elvégzésére. Másrészt – különösen az előkelő, hercegi vérből való – lányokat bentlakásos iskolákban megismertették vallásuk rítusaival is. A források asszonytársaikkal foglalkozó női gyógyítókról, kereskedő- és földművesasszonyokról is szólnak, tehát egészen biztos, hogy többeknek adódott alkalmuk a házi munkák körén túl is emelkedni.

Lánynevelés családi körben

Bármilyen társadalmi helyzetű is volt egy azték nő, a források egybehangzó állítása szerint gyermekét legalább két éven át szoptatta. Ettől az életkortól kezdve aztán mereven elvált egymástól a fiúk és lányok nevelése. Ez utóbbiakal ettől kezdve az édesanya és a nőrokonok foglalkoztak, és fokozatosan, lépésről lépésre bevezették őt a házi munkák fortélyaiába. Megtanult szőni-fonni, kövek között kukoricalisztet őrölni és elkészíteni az alapvető azték ételeket, például a kukorica-lepényt. Édesanyjától megtanulta továbbá vallásuk főbb tanításait, a rokoni kapcsolatokat és a település társadalmi hierarchiáját. A nahuatl nyelv mellett elsajátította az imák, dalok, mesék, közmondások szövegét, és a különböző szokásokhoz, ünnepekhez, áldozat-bemutatókhoz tartozó rítusokat.^[16] A lányok megtanulták azt is, hogyan kell helyesen, illedelmesen viselkedni és beszélni. A szép, kiművelt beszédet az aztékok nagyon fontosnak tartották. Szónoki képességeikről, csodálatos szóbeli megnyilvánulásairól, szimbolikus mondataikról, meglepő köszöntő-formulaikról az európaiak többsége elámulva írt. A kislányoknak Sahagún szerint ezt tanácsolták a felnőttek:

„... amikor beszélsz, ne hadarj; de ne beszélj túlságosan lassan se. Amikor beszélsz, ne emeld meg nagyon a hangod, de túl halk se légy, találd meg a középutat. Ne vékonyítsd el nagyon a hangodat, ha beszélsz vagy valakinek köszönsz, és orrhangon se szólj, hanem szavaid legyenek alázatosak, jól hallhatóak és közép erősen ejtettek. Ha beszélsz, sose kíváncsiskodj.”^[17]

A kislányoknak (miként egyébként a fiúknak is) meg kellett tanulniuk tisztelni az idősebbeket. A krónikások, maga Sahagún is, írják, hogy ha egy kislány szülei házában idegen felnőttel találkozott, és nem köszönt neki, keményen megdorgálták és megbüntették illetlen viselkedéséért. Fontos illemszabály volt még a szerény, csendes, szófogadó viselkedés, a kimért, kissé lehajtott fejjel való járás és az egyszerű, nem kihívó és nem cifra öltözködés.

A lányoktól tehát azt várták, hogy mindig viselkedjenek békésen, alázatosan, illedelmesen, életük végéig szolgálják családjuk tagjait, és tiszteljenek másokat. Sahagún például megfigyelései alapján ezt írta a jó anyáról: „Olyan, mintha az egész házanépe rabszolgája volna. Aggodalmaskodik, hogy mindenki kívánságait teljesíteni tudja. (...) Ő felügyel a házban mindenre. Dolgos és szorgalmas.”^[18]

Intézményesült lánynevelés

Az azték társadalomban három típusú fiúiskola létezett: a *kalmekak*, a *telpocskalji* és a *kuikakalji*.^[19] A lányok számára is mindhárom iskola nyújtott (a fiúktól elkülönített térben) képzést, sőt a *telpocskalji* nevű intézmény („fiúiskola”) még megnevezésében is változott, ha lányok látogatták: ilyenkor *icspocskalji* („leányiskola”) volt a neve. Ez és a *kalmekak* a

templomokhoz kapcsolódó oktatási helyszíneként funkcionált. A kislányokat a szülők úgy adták be e bentlakásos iskolákba, hogy ígéretet tettek arra, hogy egy vagy több éven át (esetleg a házasságkötésig) gyermekük az intézményben él majd, és a tanulás mellett templomi szolgálatot lát el.^[20] Amikor egy fiú vagy lányiskolába került, az előkelő családok ünnepséget rendeztek az esemény alkalmából. Erről Sahagún így tudósít: „Amikor a fiút vagy lányt felajánlották egy templomnak, a szülők fogadást rendeztek a rokonoknak. Enni és inni adtak az egybegyűlteknek. Ha a telpocskalji nevű iskolába adták a gyermeket, akkor az ünnepségre meghívták az iskola legidősebb tanárát is, akit *telpucstlatoké*-nek^[21] hívták. Ettek, ittak, barátságból ajándékokat adtak egymásnak, takarókat, virágokat. (...) a lakoma után pedig karjukba vették a fiút vagy leányt, jelezve, hogy házasságkötéséig alárendelik őt [másoknak] és jelezve, hogy vallásos szellemben kell élnie a templomi iskolában.”^[22]

Ilyenkor a szülők nagyon szép szavakkal fordultak kisleányuk felé: „Kislányom, szeretett kicsikém, kedvesem, legszerelmesebb szép madaram... tudd, hogy nem akármiféle rossz asszonyok házába mész most el, ahol gonoszság lakik, hanem isteneink házába, ahol az istenekhez kell imádkozni, őket kell folyton hívni, sírással és könnyecseppekkel... mert oda mész most el, ahol a sírás helye van, oda, ahol az ájtatos lélek, az aki sóhajtozik, az, aki alázatos, aki hallgat az istenre, az bizony nagy-nagy jót tesz magáért...”^[23]

Kiemelendő, hogy az azték lányok közül – hasonlóan más, akkori társadalmak szokásaihoz – főként az előkelő kisasszonyok részesültek iskolai nevelésben. Képzésükhöz ugyanis a szülőknek anyagiakkal hozzá kellett járulniuk. Húsz naponként az édesanyák adományokkal megrakodva keresték fel a templomokat. A források szerint teljesen hétköznapi és különleges holmikát egyaránt vittek: söprűket, füstölőket, tűzfát, élelmet, virágokat és egy takarófélét,^[24] melyet *tlakacstli*-nak hívták.

Az elsődleges források hiánya miatt sajnos, kevés adatunk van arról, hogy pontosan mit tanultak a leányok a különböző templomi iskolákban. Arról azonban tudunk, hogy melyek voltak e helyszíneken a legfőbb kötelességeik. Áldozati ételeket készítettek isteneiknek, örölték a kakaóbabot (*kakaotl*), söprögettek és takarították a templom alsó szintjét. (Azért csak ezt, nehogy kedvük legyen kimenni az utcára.) Gyönyörű ruhaanyagokat, takarókat készítettek, hímeztek. Kézimunkáikkal főként isteneik szobrait díszítették. Különböző vallásos ünnepek alkalmával táncokat, dalokat is bemutattak a templomokban, de nagyon illedelmes és alázatos módon. Az előkelő lányoktól ugyanis – miként fentebb is utaltunk rá – elvárták a szűzies, a tartózkodó viselkedést. A templomi környezetben méginkább, mint otthon. Bár Sahagún ezzel kapcsolatos soraiból kétségkívül kiérezhető az ezzel kapcsolatos keresztény álláspont is, feljegyzése valószínűleg nem áll messze az egykori azték apák valóban elhangzott (lányukhoz intézett) szavaitól: „Figyelj arra, hogy mindig vigyázz magadra, ne illessen senki, testedet ne érintse senki. Ha elveszíted a szűzességedet, és valaki feleségül kér, ha összeházasodsz vele, sohasem fog jól bánni veled és sohasem nyújt neked őszinte szerelmet. Mindig emlékeztet majd rá, hogy voltál már tiszta, amikor elvett, és ezzel nagy szomorúságot és sok küszködést okoz majd neked. Soha nem leszel nyugalomban; a férjed mindig gyanakodni fog rád. Ó, kicsi lányom, szeretett madárkám! Ha élni akarsz e földön, ügyelj rá, hogy mindenképpen csak egyetlen férfi ismerjen meg téged.”^[25]

Sahagún ebben a szövegrészben azt is kifejtette még, hogy a szűzies viselkedés parancsát megszegő, erkölcstelen módon viselkedő lányokat súlyosan megbüntették. Ennek a forrásrészletnek az igazságtartalmát alátámasztják azok a – más kéziratokból való – rajzok, melyek a lányok fenyítésével kapcsolatosak, illetve hasonló, az adott korban keletkezett szövegek: „A legismertebb büntetési forma az volt, hogy chili-paprikát pirítottak, és a megbüntetett személyt kényszerítették arra, hogy a [csípős] füstöt belelegezze, de arról is vannak részletek, hogy a megbüntetendőket bekenték chilivel, ha illetlenek vagy magakellettők voltak. Az is szokás volt, hogy megcsipkedték a fülüket vagy a karjukat...”^[26] A Mendoza-kódex^[27] szövege szerint az sem volt ritka, hogy lányokat (és fiúkat is) úgy büntettek meg, hogy kaktusztűskét szúrtak a bőrükbe vagy a körmük alá.

A templomi leányiskolák mellett a *kuikakalji* nevű ének- és tánciskola jelentette a harmadik típust. A források szerint ilyen intézmények valamennyi azték városban voltak, általában tágas, szépen megépített házakban. A lányok házasságkötésükig járhattak ide, hogy vallásukkal, rítusaikkal ismerkedjenek.

17-20 éves kora körül lett asszony egy azték kislányból. Attól kezdve életét férje házában töltötte, gondoskodott a háztartásról, (étel)áldozatokat mutatott be az isteneknek és istennőknek, és – legfőbb női szerepeként – gyermekeket szült és nevelt. Fontos kiemelni, hogy az azték társadalomban a nők akkor is kiérdemelték a közösség tagjainak megbecsülését, ha már nem voltak termékenyek. Sőt, akkor becsülték csak őket igazán, ha a kellő élettapasztalat birtokába jutottak. A nagymamák és dédanyák különös tiszteletnek örvendtek, Sahagún azt jegyezte fel, hogy a gyermekekre, unokákra és dédunokákra az hozza a legnagyobb dicsőséget, ha kiváló dédmamát tudnak megnevezni.^[28]

Összegzés

Összegzésként megállapíthatjuk, hogy valaha az aztékok társadalmában a kislányokat családi körben és templomi-, illetve énekesiskolákban nevelték. A nők kötelességei származásuktól, családjuk helyzetétől függően némileg változtak, ám mindegyikükre nézve legfőbb erény volt a szorgalom, a háziasság, az alázat, a jámborság és a szerénység. Valamennyi, európaiak által írt korabeli forrásból kiderül, hogy az aztékok még harcosaiknál is jobban tisztelték a gyermekeket és az időseket. A legszomorúbb időkben sem felejtkeztek meg a szép beszédéről és az illendő viselkedéséről, hiszen nemzedékeken át erre tanították őket a szüleik és tanáraik.

Sahagún, az őszinte érdeklődéssel az aztékok felé forduló ferences rendi tudós jórészt látta, hogyan megy tönkre az azték birodalom. Feladatának érezte, hogy szellemi értelemben véve mentse, ami menthető, ezért az európaiak meszárlásait és a belharcokat túlélő idős aztékok körében – különösen vidéken, a nagyvárosokon kívül, ahol jobban megőrződtek a hagyományok – precíz adatgyűjtést végzett. Írásaiban keverednek a 15-16. század fordulójáról, a földrajzi felfedezéseket megelőző időkből való, illetve a hódításokat követő évtizedek információi. Nem választható el mindig világosan saját világképe és az aztékok életfelfogása sem. Még a háromnyelvű kéziratos könyvéhez készített rajzok sem tükrözik egyértelműen az azték valóságot, hiszen azok készítőire is hatottak a Mexikóba átszállított európai kódexek illusztrációi. Mégis meg kell erősítenünk a fentebb már kifejtett gondolatot: Sahagún monumentális munkája fontos forrás a neveléstörténész kezében.

Az aztékok nevelésügyének története ugyanis – minden értelmezési nehézség és forráskritikai bonyodalom ellenére – méltó a figyelmünkre. Világosan kitűnik, hogy fiúk és lányok számára is kiválóan szervezett iskolarendszerrel rendelkeztek a spanyol hódítások előestéjén, orvosi, matematikai, építészeti, agronómiai, naptárkészítési és csillagászati ismereteik lenyűgözőek voltak. Művészetük csodálatos alkotásokat hozott létre. Szerettek játszani, és nyílt szívű, érdeklődő emberek voltak. Nagy pompával, „Keletről érkező fehér istenekként” fogadták az európaiakat, akik azonban virágzó civilizációjukat – benne nevelési rendszerüket – derékba törték. A neveléstörténet számára azért fontos Latin-Amerika népeinek történetét is megvizsgálni, mert számtalan – gyakran máig látható – probléma keletkezett a földrészen abból, hogy az ottani őslakosok kultúrájának ápolása, fejlesztése (és megismerése) helyett az európaiak saját életvitelük és értékrendjük elemeit igyekeztek átültetni, kiterjeszteni az újonnan felfedezett területeken. Szükség van arra, hogy legalább töredékeiben megismerjük az aztékok egykori civilizációját, és általában más, a sajátunktól eltérő kultúrákat, mert csak egy kiteljesített, összehasonlító szempontokat is felvállaló neveléstörténet adhat választ korunk égető kérdéseire.

JEGYZETEK

1. Az „azték” kifejezés – tekintetbe véve a nahuatl nyelv nyelvtani szabályait – tulajdonképpen nem helyes forma a magukat mexikáknak vagy tenocskáknak is nevező emberek megnevezése esetén. Az ő nyelvükön az „azték” főnév egyes számú alakja aztekatl, többes számú formája pedig azteka. L.: The Aztec Language – Basic Grammar. <http://www.acoyauh.com/nahuatl.html> (2003. 02. 12.); Diccionario náhuatl. A. C. Londres- Coyoacán: Instituto Lingüístico de Verano, 2002.; Remí, S.: Diccionario de la lengua náhuatl o mexicano. México D. F.: Siglo Veintiuno, 1988.
2. Sahagún, Fray Bernardino de: Historia general de las cosas de Nueva España. Madrid: Ed. Alianza, 1988. 1-2. (Introducción, paleografía, glosario y notas de Alfredo López Austin y Josefina García Quintana)
3. L.: Gaibrois, Manuel Ballesteros: Vida y obra de Fray Bernardino de Sahagún. Madrid: Caja España, 1991.; León-Portilla, Miguel: Sahagún: la fascinación por el Otro. = La Aventura de la Historia, Diciembre 1999, No. 14. 62-68. o.; León-Portilla, Miguel: Bernardino de Sahagún. México: UNAM/El Colegio Nacional, 1999.
4. L. erről: Burkhardt, Louise M.: Gender in Nahuatl Texts of the Early Colonial Period: Native „Tradition” and the Dialogue with Christianity. In: Gender in Pre-Hispanic America. Ed.: KLEIN, Cecilia F., Washington D. C.: Dumbarton Oaks Research Library and Collection, 2001. 87-107. l.
5. Pl.: Rodríguez, María J. S.: La mujer azteca. México: Universidad Autónoma del Estado de México, 1991.; Anton, Ferdinand: La mujer en la América antigua. México: Ed. Extemporáneos, 1973. (magyarul lásd: A nő a Kolumbus előtti Amerikában. Budapest: Corvina, 1976.); Tarazona, Silvia Garza: La mujer mesoamericana. México: Planeta Mexicana, 1991.; Ojeda Díaz, María de los Ángeles: Las Diosas en los Códices del Grupo Borgia: Arquetipos de las mujeres del postclásico. <http://www.arts-history.mx/diosas/> (2002.10.29.) stb.
6. Pl.: Historia de España y América social y económica. I. (dir.: J. Vicens Vives) Barcelona: Ed. Vicens-Vives, 1982.; Soustelle, Jacques: La vie quotidienne des Aztèques a la veille de la conquête espagnole. Paris: Hachette, 1955.; KATZ, F.: Situación social y económica de los aztecas durante los siglos XV y XVI. UNAM, Instituto de Investigaciones Históricas, México, 1966.; PARKES, H. B.: A History of Mexico. Houghton Mifflin, Boston, 1970. stb.
7. Pl.: Blanco García, Saúl: La actividad físico-deportiva, una práctica educativa en Mesoamérica. = Historia de la Educación, Salamanca, 1995-96.; Kobayashi, José María: La educación como conquista. El México: Colegio de México, 1974.; Larroyo: Historia comparada de la educación. Porrúa, México, 1982.; Moguel, Dulce C. Montero – Alcocer, Landy A. Esquivel: La mujer mexicana y su desarrollo educativo: breve historia y perspectiva. <http://www.uady.mx/sitios/educacio/servicio/editorial/educycien/ar22/r22a5.htm> (2002.10.28.); Zuluaga, Isabel Gutierrez: Historia de la educación. Madrid: 1970. stb.
8. A kutatók ezzel kapcsolatos eredményeinek részletes tárgyalását lásd: Rodríguez (1991) i. m. 27-60. o.
9. Gaibrois, M. B. – León-Portilla, M.: Los Aztecas. Cuadernos Historia 16. 27. sz. Madrid, 1985. 4. o.
10. Az aztékok: a vér és csillogás birodalma. (szerk.: Anker, Ch. – Danforth, K. C. – Somerville, R.) Budapest: Gemini, 1993. 85. o.
11. Történetükről I. még magyarul: Így látták. Indián és spanyol krónikák. Szerk.: Benyhe János. Budapest: Európa Kiadó, 1977.
12. Vicens Vives (1982) i. m. 496-499. o.
13. Tarazona (1991) i. m. 53. o.; A témáról I. még: Kéri Katalin: **Női egészség, női gyógyítók az aztékoknál.** = Egészségnevelés, 2003/4. 180-183. o.
14. Sahagún i. m. I. 6/XXXI. 415. o.
15. Sahagún i. m. I. 6/XXXI. 416. o.
16. L. erről pl.: Chamorro, Germán Vázquez: La mujer azteca. = Historia 16., Madrid, VI/58. 1981. 106. o.
17. Sahagún i. m. I. 6/XIX. 371. o.
18. Sahagún i. m. II. 10/I. 584. o.
19. L. erről: Kéri Katalin: **Nevelésügy az aztékok körében Sahagún művei tükrében.** = Valóság, 2002/5. 40-50. o.
20. Tarazona (1991) i. m. 85. o.
21. Elemzők szerint ez a szóalak többes számban van, az egy tanárra utaló helyes megnevezés *telpucstlatoc* volna.
22. Sahagún i. m. I. 6/XXXIX. 437. o.
23. Uo. 441. o.
24. Megjegyzendő, hogy az azték társadalomban a gazdagság, a jólét egyik fokmérője volt, hogy kinek hány és milyen minőségű takarója, ruhaanyaga van. Gyakran olvasható a forrásokban, hogy takarókkal tüntették ki például a legbátrabb harcosokat.
25. Sahagún I. i. m. 6/XIX. 372. o.
26. Landa, Fray Diego de: Relaciones de las cosas de Yucatán. México: Porrúa, 1966. 57. o.
27. L. erről: Códice Mendocino. México: Ed. San Ángel, 1979.; Anawalt, Patricia Rieff – Berdan, Frances F.: A Mendoza-kódex. = Tudomány, 1992/augusztus, 29-37. o.

További irodalom

- ALVARADO DE TEZOZOMOC, Hernando: Crónica mexicana. Porrúa, México, 1980.
- BAIRD, E. T.: The Drawings of Sahagún's Primeros Memoriales: Structure and Style. University of Oklahoma Press, Norman, 1993.
- CROSNER, Judith: Aztecas. Ed. Molino, Barcelona, 1979.
- DÍAZ DEL CASTILLO, B.: Historia verdadera de la conquista de la Nueva España. Planeta, Barcelona, 1992.
- DURÁN, Diego Fray: Historia de las Indias de Nueva España i Islas de Tierra Firme 1-2. Porrúa, México, 1967.
- DURÁN, Diego Fray: The History of the Indies of New Spain. Orion Press, New York, 1964.
- EDMONDSON, M. S. (ed.): Sixteenth Century Mexico: The Work of Sahagún. University of New Mexico Press, Albuquerque, 1974.
- GAIBROIS, Manuel Ballesteros – LEÓN-PORTILLA, Miguel: Los Aztecas. Cuadernos Historia 16. No. 27. Madrid, 1985.
- GARIBAY, M. A. K.: Historia de la literatura náhuatl. Cambridge University Press, Cambridge, 1953.
- GERHARD, P.: A Guide to the Historical Geography of New Spain. University Press, Cambridge, 1972.
- HAGEN, V. W. von: The Aztec Man and Tribe. New American Library, New York, 1961.
- JÁRAINÉ KOMLÓDI Magda: Kukoricaisten gyermekei. Gondolat, Budapest, 1984.
- LEÓN-PORTILLA, Miguel: Aztec Thought and Culture: A Study of the Ancient Náhuatl Mind. University of Oklahoma Press, Norman, 1963.
- McDOWELL, B.: The Aztecs. = National Geographic. 1980/Dec.
- MOGUEL, Dulce C. Montero – ALCOCER, Landy A. Esquivel: La mujer mexicana y su desarrollo educativo: breve historia y perspectiva. <http://www.uady.mx/sitios/educacio/servicio/editorial/educycien/ar22/r22a5.htm> (2002.10.28.)
- PARKES, H. B.: A History of Mexico. Houghton Mifflin, Boston, 1970.
- SAHAGÚN, Bernardino de: Florentine Codex: General History of the Things of New Spain (13 kötet). School of America Research, Salt Lake City, 1975.
- TOVAR, Juan de: Azték krónika. Helikon, Budapest, 1986.
- VALLANT, George C.: La civilización azteca (Origen, grandeza y decadencia). Mexico, 1941.
- Women in Ancient Mexico – The Infography. <http://www.infography.com/content/886396727471.html> (2002.10.29.)

FORRÁSKÖZLÉS

Azték herceg intelmei leányának (XVI. század közepe)

Te, leányom, ki oly értékes vagy, mint az arany és a ritka madártoll, ki belőlem lettél, akit én nemzettem, ki a vérem vagy, vonásaimat viseled, te, ki most előttem állsz, hallgasd meg figyelmesen, amit mondani szeretnék, mivel már elég értelmes vagy. A Teremtő Isten adott neked értelmet és a megértés képességét, az, aki mindenütt jelen van, és aki mindennek a létrehozója. Eljött az idő, mikor értelmedet használni tudod, képes vagy felfogni a világ dolgait, azt, hogy ezen a földön nincsen igazi öröm, nincsen igazi pihenés, hanem munka, szomorúság, rettenetes fáradtság, nyomorúság és szegénység vár ránk.

Oh, leányom, ez a világ a sírás és a bánat földje, hol nagy hidegek jönnek, hol rekkenő hőség, folyton változó időjárás sújt minket, ez a világ az éhség és a szomjúhozás helyszíne. Mindez, hidd el, színingaz, tapasztaltuk már elégszer. Jól jegyezd meg, lányom, amit mondok neked, hogy ez a világ rossz, bűnös, ahol nem öröm vár ránk, hanem csak a bánat. Van egy mondás, mely szerint nincs olyan öröm, mely ne járna együtt sok szomorúsággal, nincs oly pihenés, mely ne hozna bűt e földön. Ezt mondták a régi öregek, és azért hagyták ránk [e tanítást], hogy senki ne sírjon és ne bánkódjon túl sokat. A mi Istenünk adott nekünk nevetést és álmokat, ételt és italt, amivel felnevelődünk és élhetünk.

Megadta nekünk azt a lehetőséget is, hogy sokasodjunk. Mindezek a dolgok hoznak valamelyes örömet az életünkbe, hogy ne sírjon és ne szomorkodjunk folyton-folyvást. És, jóllehet, mindez így van és ez jellemző leginkább a világ folyására, hogy némi boldogság keveredik mérhetetlen fáradtsággal, azért csak nem kell átadni magunkat a félelemnek és a siránkozásnak, mert legalább életben vagyunk, vannak közöttünk urak és előkelők, méltóságteljes és tiszteletreméltó személyek, egyesek az uralkodók, mások a hadsereg közelében. Ez, amit elmondtam, bizony mind igaz, így mennek a dolgok a világban. Am senki nem gondolkodik ezen, és nem töpreng a halálon; csak a jelennel kell törődni, azzal, hogy mit lehet enni-inni, hogyan lehet házakat emelni és dolgozni a megélhetésünkért; nőket keresni, akik feleségnek valók, mert a lányokra a férjhez menés vár, így léphetnek át kamaszkorukból a férjes asszonyok körébe. Mindez, kislányom, így van, ahogy mondom neked. Jegyezd meg jól mindezt, hallgasd figyelmesen, amit jó anyád, a hercegnő már tud, akinek a méhéből jöttél világra, miként egy szikladarab leválik egy másiktól, ő adott életet neked, miként egy növény a másiktól. Így fakadtál te édeasanyádtól, aki megszült téged. Eddig olyan voltál, mint aki alszik, most viszont már felébredtél. Nézz és figyelj, tudd meg, hogy a világ dolgai úgy folynak, ahogy azt neked eddig elbeszéltem. Kérjed az Istentől, hogy életed legyen hosszú.

Fontos, hogy tudjad, hogyan kell élni, és hogyan kell járni az utadon, mert az evilági út bizony, sok nehézséggel van teli. És nézd csak, kislányom, galambocskám, az élet útja nem csak egy kicsit nehéz, hanem ijesztően gyötrelmes. Értsd meg, elsőszülött leánykám, hogy nemesi származék vagy. Urak és úrnők vére folyik ereidben, akik sok évvel ezelőtt meghaltak már, de akik egykoron uralkodtak, hírnevet és dicsőséget hagytak hátra, növelve nemesi mivoltukat. Jegyezd meg jól, leánykám, amit mondani akarok neked: légy mindig tudatában annak, hogy nemes és előkelő vagy. Tartsd ezt szem előtt, és ismerd meg őseid történetét. Jóllehet, kislány vagy még, értékes vagy, mint egy csalcsihuítl, mint egy zafirkö, ékes és nemesi vérből való, nagyszerű rokonsággal. Nagyon előkelő és kiváló ősoktól származol. Jól értsd meg ezt, lányom, amit mondok, és viselkedj ennek szellemében, sohase gúnyolj más leányokat, hiszen most már értelmes vagy, okos, jól tudod használni az eszedet. Ügyelj rá, hogy sose hozz magadra szégyent, ne kelljen restelkedned, és ne szennyezd be őseink jó hírét, ne hozz szégyent hercegi és hercegnői származású elődeidre, mindig figyelj arra, hogy ne tégy semmi alávaló dolgot, ne legyél sosem becstelen, hiszen te nemesi származású vagy.

Fordította: Kéri Katalin

Forrás: Sahagún, Fray Bernardino de: Historia general de las cosas de Nueva España I. Alianza Universidad, Madrid, 1988. 6/XV/III. fejezet (részlet) 366-367. o.

Aztek herceg intelmei fiának (XVI. század közepe)

Imádott és hön szeretett fiam, jegyezd meg jól, amit mondok neked. Isten segítségével megérted ezt az órát, amikor is olyasmiről szeretnék beszélni neked, amit egész életedre eszedbe kell vénsned. Azért szólok hozzád, mert nagyon kedves és tiszteletre méltó fiam vagy, értékeesebb, mint bármilyen drágakő, mint akármely ritka madártoll, és nincs egyéb kincsem, csakis Te. Te vagy az első, a második és az utolsó is számomra. Úgy döntöttem, elmondok neked néhány dolgot, amiket be kell tartanod, kötelességem ez, hiszen atyád s anyád is vagyok. Meg kell tennem kötelességemet, mert lehet, hogy holnap vagy máskor Isten magához szólít és elhagyom a Földet, hiszen Isten mindenható, mi pedig nem vagyunk mások, csak halálra rendelt, gyenge emberi lények, földi létezésünk csak bizonytalanság.

Így hát, fiacskám, jegyezd meg jól, és értsd is meg, amit mondok neked. Tölts sok napot a földön, Istenünk szolgálatában, és kíséren jó szerencse. Mindig légy figyelmes és éber, mert ez a világ csupa veszedelem, nehézségekkel teli és nyughatatlan, hullórtelen és félelmetes, csupa fáradozás. Ezért az idők mondásában sok igazság rejlik: „Senki nem menekülhet el az élet kényelmegyeitől és völgyeitől, a benne tomboló viharoktól, hamisságoktól, a kétszínű és hazug szavaktól. Nagyon csap az a világ. Gúnyolódás, vigadozás, tréfákozás és csúfolódás: mind-mind telve van hazugságokkal. Nincs ezekben semmi igazság. Mindenki gúnyt űznek.”

Szeretném neked mindazt elmondani, fiam, amit meg kell jegyezned egy életre, és gyakorolnod is kell. Olyan intelmeket adok át, amelyek méltók arra, hogy megbecsüld és őrizd őket, mint az aranyat a kendődbe kötve vagy a drágaköveket a kincsesházában, mert így tanították már a régi vének is, bölcs elődeink, akik ebben a birodalomban éltek, akik népünkhöz tartoztak, akik méltóságjelzők és hercegi vérek voltak. Tudd meg, hogy e jeles emberek, királyi és főúri méltóságok, sohasem voltak fennhéjázók, nem voltak önteltek, inkább alázatosak; meghajtott háttal jártak, a föld felé fordítva arcukat, sírva, könnyezve és sóhajtozva. Alattvalóik nem azért becsülték őket, mert urak voltak, hanem azért, mert úgy éltek, mint a szegények és az alázatos zarándokok. Ezek az elődeink tehát nagyon szerényen élték az életüket. Nem voltak kérkedők, gőgösek, fennhéjázók vagy megbecsülésre áhítozók. És, jóllehet – mint már mondtam –, nagyon alázatosan éltek, mégis nagy tiszteletnek örvendtek és sokra tartották őket az emberek, és királyi méltóságot viseltek. Uralkodók voltak és hadvezérek, ők parancsoltak az emberölés és a háborúk dolgában, emberhússal és emberi vérral éltették a Napot és a Földet. És, jóllehet, Isten kegyelméből uralkodók voltak, hatalmuk alatt tartották a földeket, kormányozták a rájuk bízott birodalmat, ítélkeztek és eljártak az állam ügyeiben, vigasztalták és támogatták alattvalóikat, mindennek ellenére nem veszítették el alázatoságukat, nem lettek gőgössé és felfuvalkodottá, nem cselekedtek személyükhöz méltatlan dolgokat. Pedig tudd meg, hogy rendkívül gazdagok és nagyhatalmúak voltak, hatalmas, Istentől eredő vagyonnal: illatos parfümököt és virágokat birtokoltak, volt mindenféle drága takarójuk, nagy házaik, ételük és italuk korlátlan mennyiségben, bámulatra méltó fegyvereik és csodás ruháik, ékszernek gyönyörű ajakpálcaik, fülbevalóik és szépséges fejdíszek, de olyanok ám, fiacskám, hogy minden embert ámulatba ejtettek káprázatos pompájukkal. És vajon elveszítették-e alázatukat és komolyságukat? Hiúvá és dicsekvővé lettek-e a vagyonuk és hatalmuk miatt? Nagy szerencsájuk okán lenézték-e azokat, akik alattuk álltak, semmibe vették-e vajon a szegényeket? Megváltozott-e mindentől a gondolkodásuk, elveszítették-e józan ítélőképességüket? Nem, biztosra veheted, hogy nem.

Éppen ellenkezőleg. Illedelmesen beszéltek mindig, alázatosan viselkedtek és jólneveltek voltak, mindenkit tiszteltek, a földig hajolva jártak, és minél inkább becsülték és tisztelték őket az emberek, annál inkább sokat sírtak, szomorkodtak, sóhajtoztak és hajlongtak. Így éltek, fiam, azok az öregek, akiktől mi is származunk, a nagyapáid, dédapáid és ükapáid, akiknek a létezésünket köszönhetjük, akiktől a te életed is ered. Vesd rájuk figyelmesen szemeidet. Vedd szemügyre erkölcsüket; tekints hírnevükre, fényükre és tisztaságukra, amivel a mi életünket is bearanyozzák; nézz mindig abba a tükörbe, ahol az ő képük tükröződik vissza, és mindig az ő dicső példájuk lebegjen a szemeid előtt. Nézz a tükörbe, és meglátod fiam azt, hogy ki is vagy te magad. Ügyelj rá, hogy legyen az életed az övékéhez hasonló. Kövesd példájukat, és így rádöbbensz majd saját hibáidra és hiányosságaidra.

Hön szeretett fiacskám, szeretnék neked egy másik dologról is beszélni még. Tudd meg, hogy (bár nemesi vér vagy) te olyan korban születél, amikor néped körében pusztít a szegénység, és én, az apád is eladósodtam és mindenben hiányt szenvedek. Jóllehet, őseink nagyhatalmú és gazdag emberek voltak, nem örököltünk tőlük jelentős vagyont, sőt, szinte semmink nincs. A szegénység az manapság, ami uralkodik és bennünket is kormányoz. Tudd meg, hogy idős szüleid nagyon szegények.

Fiam, ha szeretnél megbizonyosodni arról, hogy igazat szólok, nézz körül a házukban. Nézz be a konyhába, ahol a tűz ég, és meglátod, nincs ott más, csak a szegénység és a nagy szükség, alig van enni- és innivalónk, még a ruhaneműkből is hiányt szenvedünk, és befűteni sem tudunk mindenütt. Nincsenek takaróink sem. Nézz ránk, és meglátod, hogy csont és bőr vagyunk, erőtlenekek és ellátásra szorulók. Ez a sors bűneink miatt jutott osztályrészül istenünktől. Nézz kistestvéreidre, öcséidre és húgaidra, nézd meg, vajon bővelkednek-e valamiben? Nézd meg, kövérek és erősek-e? Megvannak-e a szükséges holmijaik, vannak-e ruháik és takaróik? Látod-e, hogy mennyire szegények? Mind, mind telve vannak keserűséggel és nyomorúsággal. Ebben a helyzetben, ebben a mérhetetlen szegénységben nincs rá mód, hogy az ember emelt fővel járjon, hogy bátor legyen, mert azt csak elvakult és alávaló emberek tennék, hogy ekkora nyomorban hengegjenek és gőgösnek mutatkozzanak. E ház lakói ezért szomorúan és leszegett fejjel járnak, sajnálván, hogy ilyen korban születtek. (...)

Fiam, ha jó szerencséd folytán elérsz valamilyen magas méltóságot, kiérdemled azt, hogy valaki legyél, ha megválasztanak téged valamely fontos hivatalra, sohase felejtse el, hogy honnan származol. Legyél alázatos, járj meghajolva és szerényen, add át magad a sírásnak, az ájtatosságnak, a szomorúságnak és a sóhajtozásnak, és mások iránt tanítsd a legnagyobb tiszteletet. Mindenkit becsüld meg magad körül. Jegyezd meg nagyon jól, fiam, ezeket a szavakat, sohase feledd el, amit mondtam neked a helyes viselkedésről, arról, hogy soha ne tartsd magad túl sokra, szerénységed legyen szívből jövő a mi urunk és istenünk előtt. Ügyelj rá, hogy szerénységed ne legyen tettetett, mert akkor azt fogják mondani rólad, hogy képmutató (*títoloxocston*) vagy. És azt is fogják beszélni rólad, hogy tettetett ember (*títlanixikipile*) vagy.

Tartsd észben azt, hogy Isten látja a szíveket és minden titkot ismer, akkor is, ha az rejtett, és figyelj arra, hogy szívedben

mit halmazol fel az életed során. Ügyelj rá, hogy szerénységed igaz lelkedből fakadjon, és ne keveredjen semmiféle göggel. Vigyázz rá, hogy alázatos viselkedésed Isten előtt legyen olyan tiszta, mint valami igen áttetsző, finom drágakő. Mindig azon legyél, hogy ne mutasd magad másmilyennek, mint amilyen valójában vagy; azt tedd láthatóvá, amit bensődben hordozol.

Fordította: Kéri Katalin

Forrás: Sahagún, Fray Bernardino de: Historia general de las cosas de Nueva España I. Alianza Universidad, Madrid, 1988. 6/XX. fejezet (részlet) 371-378. o.